

om man vil, finder vi det religiøse menneske beskrevet som en ydmyg idiot.⁸ Er Kristus ikke ofte blevet fremstillet som en tosse med en sublim indsigt?

Filminstruktører som Werner Herzog og Andrej Tarkovskij har flere gange søgt en mere ægte intelligens hos idioten. Herzog, der blandt andet er kendt for at hypnotisere sine skuespillere for at nå frem til et mere autentisk udtryk, anvendte i filmen *Kaspar Hauser* Bruno S. til hovedrollen, en virkelig institutionsanbragt schizofren. Filmen handler om hittebarnet Kasper der uden noget sprog og menneskelig kontakt ender med at sætte indbyggerne i den lokale egn på den anden ende. I en mindeværdig scene nægter Kaspar at anerkende at æbler ingen bevidsthed har: «Lad dem ligge på jorden, de er trætte og vil sove,» proklamerer han.

Dostojevskijs *Idioten* er naturligvis paradeeksemplet på denne særlige uskyld som alene i kraft af sit uskyldige og tilsyneladende godmodige væsen udstiller de andres hovmod, deres begær efter magt og anerkendelse. Idioten bliver det sted hvor den mulige forvandling af tingene løber igennem. Han er stedet for tankens kraft der vender sig mod magten. Han er en prisme for forvandling fordi han har opgivet ethvert dogme, enhver transcendent værdi at klamre sig til. Kort sagt, han er illusionsløs og derfor findes der hos ham et rum der ikke er besat, et rum der ikke kan mødes med mening og genkendelse, men som uden den løftede pegefingert får de andres verden til at se mindre tryk og intelligent ud.

Også digtere som Hölderlin og Rilke så noget frigørende i dumheden. Rilke skrev *Das Lied des Idioten*, at idiotien er en del af poesien. Poesien tilhører kundskabens grænseegne, der, hvor også dumheden og idiotiens affekter ånder. Sprogets provins og nyskabelse er et løfte om at høre noget helt andet, der, hvor den vante erkendelse bryder sammen.

Beckett sagde engang i et berømt interview: «Mens Joyce som kunstner har tendens til omnividenskab og omnipotens, arbejder jeg med impotens og uvidenhed.»⁹ De både udkørte og uvidende eksistenser der befolker Becketts dramaer og romaner er dumme, imbecile og rodvandende, men det er netop disse karaktertræk der skaber en tragikomisk indsigt i den menneskelige eksistens og i det moderne livsvilkår. De besidder en sær følsomhed som for megen klogskab og intelligens ikke kan honorere. Det er således i kraft af dumheden at Beckett får skabt en anden intelligens. Vi moderne er så at sige «for kloge» til at fatte vores egen verden og vi har brug for den dumme til at se på os selv.

«Mens Joyce som kunstner har tendens til omnividenskab og omnipotens, arbejder jeg med impotens og uvidenhed.»

SAMUEL BECKETT

Becketts store forbillede, den tyske filosof Arthur Schopenhauer, beskrev meget præcist forskellen på tragedien og komedien: «Hvert enkelt menneskes liv er, hvis man anskuer det alment og i dets helhed og kun fremhæver de mest betydningsfulde træk, egentlig altid en tragedie. Hvis man derimod betragter livet i dets enkeltheder, har det karakter af lystspil. For dagens virksomhed og plager, drilske rastløshed, ugens ønsker og frygt, hvert times uheld der skyldes tilfældet som konstant pønser på at spille os et puds, er lutter komediescener.»¹⁰ Man forstår hvorfor Beckett havde brug for idioten til at blotlægge vores livsvilkår.

DEN AMERIKANSKE blockbuster *Forrest Gump* udgør et mere episk

eksempel på idioten som modstandsfigur. På to måder er Forrest Gump en mindeværdig idiot som vi kan lære meget af: Han begriber ikke hvad der foregår omkring ham og ved at bekræfte det til fulde udstiller han de andres dumhed samt tidens tragik og vanvid; som et barn bevæger han sig fra den ene ting til den anden i livet. Han prøver alt af – at være soldat, bordtennisspiller på verdensplan, maratonløber – men det handler ikke om at prøve noget af. Han gør det bare indtil han ikke finder det sjovt mere, ligesom et barn der finder noget andet at lege med.

Handlingen: Forrest vokser op i sydstatene i efterkrigstidens puritanske Amerika alene sammen med sin mor i et stort hus. Forrest er retarderet og har kun én ven, pigen Jenny. Forrest, der ikke kan få et normalt job, bliver ikke overraskende soldat i den amerikanske hær og her ser vi måske den bedste kritik af Vietnamkrigen der længe er skildret på film: Alt er et surrealt mareridt og Forrest forstår ikke hvad der foregår. Under en dramatisk scene hvor én af hans soldater sidder fast i kugleregnen inde i skoven, vælger Forrest meget dumdrigt og heroisk som den eneste af soldaterne at redde kammeraten. Desværre dør han i hans arme, men Forrest får da han kommer hjem en tapperhedsmedalje, som tydeligvis ikke siger ham noget i forhold til det som skete. Det er gennemgående for Forrest at han intet ideologisk forhold har til tingene. Han er hinsides all nationalromantik og taler med alle på lige fod uanset hudfarve og religiøs observans.

Forrest ligner Jesus og også Jesus fik tilhængere der fulgte ham i tyk og tyndt

Efter sin succes som bordtennisspiller får han et håndtryk af Nixon, og ved siden af den retar-

derede Forrest fremstår også Nixon og hans administration i et noget komisk skær.

På et tidspunkt beslutter Forrest sig for at løbe, ikke på stadion, ikke i en klub, ikke for medaljers skyld eller for fædrelandet, han begynder simpelthen bare at løbe i stedet for at gå. Han løber tværs over USA og da han er kommet til den ene kyst, kan han ligeså godt vende om for at løbe tilbage tværs over til den anden kyst.

Undervejs vokser hans hår og skæg til uanede længder. På dette tidspunkt er han kommet på avisernes forsider og medierne følger trop. Alle vil have en bid af Forrest. Han interviewes mens han løber og han bliver bedt om at forklare og uddybe, men han fortæller at han bare havde lyst til at løbe. Dag for dag får han flere tilhængere der holder sig nogle meter bag ham og imiterer alle hans bevægelser. Han tager ikke notits af det men fortsætter med at løbe. Skaren af tilhængere er efterhånden vokset til ca. hundrede mennesker. Pludselig en dag stopper han med at løbe. De andre ser forbavsende til mens Forrest trasker ud i vejkanterne og væk.

Forrest ligner Jesus og også Jesus fik tilhængere der fulgte ham i tyk og tyndt. Ronell skriver at det at følge Kristus ofte er forbundet med de dummes følge.¹¹ Men Forrest ser ikke sig selv som noget. Han løber bare. Alene i kraft af sin ærlighed udstiller den retarderede Forrest et helt samfunds dumhed. Det interessante er at Gump selv stopper op. Mens han løber «tænker han» over livet. Han tænker over det som er sket, Jenny der er uheldig, menneskene der gør uforståelige ting. Han hverken forklarer eller fordømmer eller dømmer, men igennem Gump som en slags transcendent betingelse for samfundet (Amerika på dette tidspunkt) får vi en slags anden diagnose af tingenes tilstand, ikke fra den alt-for-kloge men fra den retarderedes blik.

En del af historien udspiller sig

i tresserne med demonstrationer med Vietnamkrigen, fri sex, stoffer og eksperimenterende livsstil. Gump har også eksperimenteret, ja, han har sådan set ikke gjort andet! Han er en revolutionær nomade uden at ville være det, for ved siden af den «anerkendte» politiske modstand fremstår Forrests modstand på et andet plan præget af uskyld og en dyb humanisme og følsomhed som er hinsides ethvert politisk program.

MEN VI SKAL INGENLUNDE blive overrasket over dette, for som Deleuze skriver i sin bog om Proust og dennes romanværk *På sporet efter den tabte tid*: «Dog er et middelmådigt eller dumt væsen, såfremt vi elsker dette, rigere på tegn end den mest dybsindige og intelligente ånd. Jo mere en kvinde er bornert og indskrænket, desto mere opvejer hun det med tegn, som nu og da afslører hende og råber en løgn, hendes uegnethed til at formulere forståelige meninger eller have en sammenhængende tanke.»¹²

Problemet med den intelligente eller dybsindige person er at han kun har en værdi i sig selv på grund af dets manifeste indhold og på grund af eksplicite, objektive og bearbejdede fortolkninger. Dette er grunden til at idioten i visse udgaver kan kaste flere tegn af sig og dermed åbne op for en verden og en indsigt.

© norske LMD

1 Avital Ronell, *Stupidity*, University of Illinois Press, 2003, s. 31-33.

2 Gilles Deleuze, *Différence & Répétition*. PUF, Paris, 1968, s. 194.

3 Avital Ronell, *Stupidity*, s. 11.

4 Gilles Deleuze, *Différence et répétition*, s. 150-153.

5 Se over, s. 152.

6 Se over.

7 Gilles Deleuze, *Nietzsche and philosophy*. The Athlone Press, 1983, s. 165.

8 Bernhard Fauconnier, «Un monstre moderne», *Magazine littéraire*. 2007. s. 30.

9 Citeret i Avital Ronell, *Stupidity*, s. 33.

10 Arthur Schopenhauer, *Verden som vilje og forestilling*, Gyldendal, København, 2005, s. 477.

11 Ronell, *Stupidity*, s. 15.

12 Gilles Deleuze, *Proust og tegnene*, Det lille forlag, København, 2003, s. 43.

Totalitær avsporing

FILM: Koji Wakamatus spillefilm *United Red Army* viser på gruvelig vis hvordan frigjøring kan ende i skrekkinngytende avsporinger.

United Red Army av Koji Wakamatsu er en lang episk freske, og ble vist under fjorårets filmfestival i Berlin. Tilskueren blir straks trukket inn i den radikale utviklingen det japanske samfunnet opplevde på slutten av 1960-tallet og som førte til opprettelsen av Aksjonsgruppen røde armé. Filmen er uvanlig lang – tre timer og ti minutter – noe som kan ses som et dristig grep. En del scener kan også virke gjentakende. Men filmens lengde kompenseres av intensiteten i all informasjonen man får i løpet av visningen. Filmen er satt sammen av arkivbilder og fiksjonsopptak og veksler mellom farger og svart/hvitt,

samt bruk av ulike filmstiler og kontrasterende klippertyper. Den er inndelt i tre deler, som bindes sammen av vakker filmmusikk signert Jim O'Rourke.

Første del åpner med en eksepsjonell og dynamisk montasje av arkivbilder, hvor vi får se fra studentopptøyene mot økning av semesteravgiftene, demonstrasjonene mot Vietnamkrigen og folkeopprøret mot sikkerhetsavtalen mellom Japan og USA (Anpo), som ble inngått i september 1951. Fra og med 1967 hadde protestbølgen fått fotfeste på alle universitetene, før den ble slått brutalt ned. Noen av studentene inntok en mer radikal holdning, grep til våpen og gikk under jorden, for så å opprette Aksjonsgruppen røde armé (Sekigun-ha).

I 1971 førte intern strid til at gruppen ble delt i to fraksjoner: United Red Army og dens inter-

nasjonale avdeling, Japanese Red Army. Begge anført av kvinner: Nahata Hiroko ledet den første og Fusako Shigenobu den andre. (Sihenobu forlot senere Japan for å gå inn i PFLP (Folkefronten for Palestinas frigjøring) i Libanon.)

ANDRE DEL AV filmen er mer analytisk, og er glimrende spilt av utmerkede skuespillere. Samtidig er den mer av en påkjennning, da den er et forsøk på å rekonstruere i detalj hvilke kår de unge aktivistene levde under når de lå i trening i United Red Army's provisoriske militærleirer oppe i fjellene.

Lederne er autoritære og nådeløse, og forsøker framfor alt å stadfeste sin egen dominerende stilling. Etter deres syn bør «en ekte kommunist» gi avkall på alle materielle goder, ethvert følelsesliv, ethvert seksualliv og enhver selvstendig

mening. Individet skal underkaste seg gruppens disiplin, foreta en kontinuerlig «selvkritikk», som man aldri skal føle seg helt fornøyd med. I leiren blir det etablert domstoler som fordømmer enhver handling eller tanke som avviker fra gruppens ideologi. «Dårlige kommunister» ble slått og torturert til døde av andre medlemmer i gruppen.

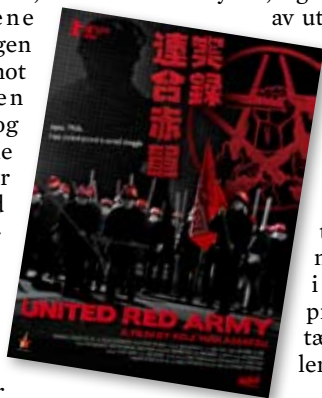
«Dårlige kommunister» ble slått og torturert til døde av andre medlemmer i gruppen

Tredje del nærmer seg mer actionfilmen, og tar for seg det

svært medieomtalt gisseldramaet ved fjellhytten Asama Sanso 28. februar 1972, utført av en håndfull aktivister som ennå var i live. Med politiet i hælene barrikaderte de seg i hytta, etter først å ha bundet fast eieren, samtidig som de i en surrealistisk scene forsøker å overbevise henne om at hun bør gå over på deres side. De fem aktivistene fører først en innbitt kamp mot politiet, før de blir omringet av en imponerende styrke fra hæren, og delvis slutt arrestert. Episoden er delvis satt i scene som om det er en fantasyfortelling.

Koji Wakamatsu viser med dette den gruvelige avsporingen av det som var ment som en befriende og fornyende prosess, og leverer en film som går desto mer innpå oss når vi vet at den er forankret i en historisk virkelighet.

Marina da Silva. Oversatt av M.B.

Følg Hamsun-jubileet på www.hamsun.no